

Texty - dostupnost porozumění

Máme-li ,před sebou' nějaký text, je pro nás překonána první bariéra už tím, že tento text máme právě ,před sebou'. Je přece mnoho textů, které před sebou nemáme, a dokonce většina takových, které před sebou nikdy mít nebudeme. Tím, že nějaký text máme před sebou, byla už splněna řada předpokladů: buď jsme ten text hledali a našli, nebo nám jej někdo předložil a doporučil, nebo jsme hledali docela jiný text a náhodou jsme našli tento atd. Ale tím ony splněné předpoklady zdaleka nekončí. Musíme umět číst, abychom si ten text přečetli (a musíme si ovšem najít chvíli na to přečtení a porozumění); musíme aspoň do jisté míry ovládat jazyk textu; musíme být schopni si přečtený text lépe či hůře zařadit do nějakého širšího kontextu a nějak mít povahu tohoto kontextu (přesněji kontextů, které „před sebou“ tak jako onen text nemáme a které mohou někdy relevantně sahát dost daleko) mít pod kontrolou (tj. nejen vědět o nich a brát je v potaz, ale eventuelně vědět, které můžeme vyřadit a pominout, nebo také které musíme doplnit a dokonce zcela nově vymyslet atd.). Naše porozumění je dokonce podmíněno tím, nakolik dovedeme rozlišovat mezi kontextem, který si ve svém přístupu k textu neseme s sebou, a mezi kontextem či spíše kontexty, které si jakoby ,přináší s sebou' onen text, jemuž chceme porozumět. Rozlišovat to musíme, ale oddělovat nemůžeme: každý náš přístup k textu, m který máme „před sebou“, je nutně naším přístupem, a s ním si nutně s sebou přinášíme některé kontexty, bez nichž naše porozumění sice není možné ani myslitelné, ale které k našemu textu původně rozhodně nepatřily a nepatří. To nemusíme nutně považovat za vadu a za překážku našeho porozumění. Také zde je třeba bedlivě rozlišovat: na jedné straně se sice může stát, že ty významové kontexty, které si sebou ve svém přístupu k nějakému textu přinášíme, jsou pro porozumění čímsi rušivým anebo přímo překážkou, ale na druhé straně se může také stát, že nám otevřenou cestu k lepšímu porozumění, dokonce k lepšímu nejen ve srovnání s našimi dřívějšími přístupy nebo s přístupy našich současníků, ale někdy dokonce k porozumění, které je hlubší než autorovo (o čemž se ovšem zase můžeme přesvědčovat jen studiem širších kontextů, např. autorem napsaných nebo jinak dosvědčených). Je totiž zvláštností některých textů, že naplno a se zvláštními důrazy mohou promluvit v určitých situacích, které nejsou jejich vlastními, původními situacemi a kontexty. Tato okolnost si ostatně žádá mnohem preciznější analýzy, protože nám ukazuje na to, že význam či smysl určitého textu někdy dalekosáhle přesahuje to, jak autor sám text chápal a jak mu sám rozuměl. A tento přesah je ostatně mnohem zásadnější, než by se mohlo na první poslech zdát: smysl a význam nějakého textu přesahuje nejen to, jak mu rozuměl autor, ale i to, jak mu bylo rozuměno v oné době, kdy byl formulován, čten a chápán také jinými.

(Písek, 050301-1.).